

ГРИБУШИН Б.М.

студент 3-го курсу екологічного факультету Житомирського національного агроекологічного університету,
м. Житомир

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЛИТТЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

У тезах доповіді досліджуються питання правового регулювання злиття юридичних осіб; на основі аналізу чинного законодавства висвітлюються неузгодженості, пов'язані з таким регулюванням, обґрунтовуються пропозиції, спрямовані на удосконалення чинного законодавства, що регулює порядок припинення юридичних осіб шляхом злиття. На сьогодні в умовах становлення та розвитку ринкових відносин в Україні особливо важливим є вирішення питань, пов'язаних з припиненням юридичних осіб із збереженням правонаступництва. Значно посилився інтерес, перш за все, до такого способу припинення юридичних осіб, як злиття, що зумовлено в основному економічними причинами, насамперед необхідністю зміцнення позицій того чи іншого суб'єкта господарювання на відповідному ринку. Водночас досі існує низка проблем, що стосуються правового регулювання злиття юридичних осіб. Тому-то постає нагальна потреба їх детального теоретичного аналізу. Ця наукова проблематика привернула увагу таких фахівців, як: І. Кучеренко, Н. Щербакова, О. Кібенко, О. Янкова, І. Спасибо-Фатеева, Б. Архіпов та інші. Слід, однак, підкреслити, що у численних публікаціях, присвячених цій проблематиці, ще недостатньо розглянуто окремі

питання, що стосуються теоретичного аналізу цивільно-правових норм, які регулюють порядок злиття юридичних осіб.

Цивільний кодекс України не містить визначення поняття «злиття юридичних осіб». Відповідно до ч. 2 ст. 59 Господарського кодексу України, у разі злиття суб'єктів господарювання усі майнові права та обов'язки кожного з них переходять до суб'єкта господарювання, утвореного внаслідок злиття. Слід підкреслити, що саме злиття є історично першим способом припинення юридичних осіб з правонаступництвом, з якого й дістало подальший розвиток законодавство про реорганізацію на території сучасних пострадянських держав. Науковці також вказують, що до прийняття ЦК УРСР 1963 р. злиття охоплювало також таку форму реорганізації, як приєднання юридичних осіб. Водночас необхідно зауважити, що Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 7 липня 1999 р. №163, зареєстроване Міністерством юстиції України 23 липня 1999 р. за № 499/3792, визначає злиття як об'єднання підприємств в результаті якого власники (акціонери) підприємств, що об'єднуються, здійснюватимуть контроль над усіма чистими активами об'єднаних підприємств з метою досягнення подальшого спільного розподілу ризиків та вигод від об'єднання [1]. Метою і причиною зростання кількості угод щодо злиття та поглинання в Україні фахівці вбачають у необхідності підвищення конкурентоспроможності компаній, симетричної відповіді на дії конкурентів, що укрупнюються, конкурувати на міжнародному рівні; фактичній відсутності альтернативних джерел різкого підвищення капіталізації та налаштуванні прозорого бізнесу [2]. Правове регулювання порядку злиття юридичних осіб здійснюється, перш за все, такими нормативно-правовими акти: Цивільним, Господарським кодексом України, Законами України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15 травня 2003 р. №755-IV, «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р. №1576-XII. Проаналізувавши ці нормативно-правові акти, вважаємо, що порядок здійснення злиття юридичних осіб все ж потребує удосконалення. У ч. 3 ст. 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», говориться, що "у разі припинення юридичної особи шляхом злиття або приєднання, рішення про припинення юридичної особи підписується уповноваженими особами юридичної особи або юридичних осіб, що припиняються, та юридичної особи- правонаступника", проаналізувавши дану статтю потрібно внести до неї зміни, оскільки правонаступника (у разі злиття юридичних осіб) ще не існує. Доцільно також проаналізувати положення «Про порядок реєстрації випуску акцій та інформації про їх емісію під час реорганізації товариств». Характерною рисою цього Положення є вимога укладення у разі реорганізації товариств шляхом злиття та приєднання відповідних договорів. Науковці по-різному висловлюються з приводу правової природи таких договорів. З-поміж цих позицій найбільш обґрунтованими, на нашу думку, є наступні. Так, М. Тихомиров вважає, що договір про злиття є установчим документом і на нього поширюються такі ж вимоги, як і на установчий договір [3, с. 113]. Подібну позицію відстоює І. Спасиво-Фатєєва, котра вказує, що договір про злиття відіграє роль договору про заснування товариства, однак укладається він не між засновниками, а між товариствами, що реорганізуються. Навпаки, Д. Жданов не визнає за договорами про злиття (приєднання) правову природу установчих документів і вважає їх різновидом договору простого товариства [4, с. 52–53]. Як бачимо, договори про злиття (приєднання) все ж неможливо ототожнити ні з установчими документами, ні з договором простого товариства, ні з різновидом договорів з майновими комплексами. Тому більш обґрунтованою видається точка зору Є. Дівер та І. Кучеренко [5, с. 59], котрі визначають ці договори як самостійні види договорів. Також зазначені вчені вважають, що законодавством передбачена вимога про укладення договорів про злиття (приєднання) лише у разі реорганізації господарських товариств. Водночас складність відносин з реорганізації господарських товариств шляхом злиття та приєднання свідчить про необхідність їх врегулювання в ЦК, причому не тільки для господарських товариств. Крім того, такий договір може укладатися і при злитті та приєднанні непідприємницьких юридичних осіб. Враховуючи особливості та специфіку різних видів юридичних осіб, закріпленню в ЦК підлягає лише загальна вимога про обов'язковість укладення договорів про злиття (приєднання), а вимоги щодо них, в тому числі їх істотні умови, повинні визначатися на рівні інших нормативно-правових актів. Я вважаю, що така думка не є досить влучною, оскільки регламентація одних і тих же правовідносин в різних нормативно-правових актах є недоцільною, оскільки розпорошеність правових норм з одного питання є ознакою низької ефективності правового регулювання.

Щодо поглинання юридичних осіб, то питання його визначення досі залишаються у вітчизняній юридичній літературі дискусійними. Деякі вчені вважають, що у випадку поглинання однією юридичною особою іншої така інша юридична особа припиняється, а всі її активи і пасиви передаються поглинаючій юридичній особі, котра стає повним (універсальним) правонаступником всіх прав та обов'язків поглиненої юридичної особи. Вчені звертають увагу на те, що в українському діловому обороті закріпилося західне значення «злиття і поглинання», котре має ширше, перш за все, економічне значення. Основним змістом «злиття та поглинання» у широкому смислі є встановлення корпоративного контролю над суб'єктом господарювання. Поглинання з юридичної точки зору, здійснювалось шляхом купівлі 100% акцій іншого товариства з можливістю збереження придбаним товариством прав юридичної особи, що принципово відрізняється від концепції реорганізації юридичної особи. Також при розгляді правового регулювання злиття юридичних осіб необхідно зазначити, що відповідно до ч. 2 ст. 22 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 р. № 2210-III, злиття визнається концентрацією суб'єктів

господарювання. Відповідно до ч. 1 ст. 24 даного Закону, концентрація може бути здійснена лише за умови попереднього отримання дозволу Антимонопольного комітету України (далі – АМК) чи адміністративної колеґії АМК. При цьому з отриманням згоди АМК на концентрацію при здійсненні транскордонних злиттів, зазначають, що граничні показники обсягу реалізації товарів (послуг) / вартості активів учасників концентрації, перевищення яких зумовлює обов'язок учасників концентрації звертатися за дозволом АМК, є надто заниженими. Надто низький рівень граничних критеріїв визначення концентрації, що потребує обов'язкового отримання дозволу, призводить до того, що навіть порівняно невеликі компанії, котрі не здатні більш чи менш суттєво вплинути на український ринок, попри все зобов'язані звертатися за отриманням такого дозволу, в зв'язку з чим граничні критерії повинні бути істотно збільшені.

Отже, конкретизуючи деякі проблеми, можна вважати, що, незважаючи на загалом достатнє правове регулювання злиття юридичних осіб, все ж необхідно усунути деякі термінологічні неузгодженості окремих підзаконних нормативно-правових актів, закріпити в ЦК України загальну норму про обов'язкове укладення договорів про злиття (та приєднання) юридичних осіб, а також розглянути економічно-обґрунтовану можливість зміни граничних критеріїв визначення концентрації суб'єктів господарювання, що потребує обов'язкового отримання дозволу АМК, закріплених в Законі України «Про захист економічної конкуренції».

Список використаних джерел:

1. Наказ міністерства Фінансів України ”Про затвердження положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19” №163 від 7 липня 1999р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>
2. Гвоздїй В. Злиття і поглинання: правовий супровід, або що варто знати юристу // Юридична газета. – 2006. – № 12 (72) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yur-gazeta.com/oarticle/2428/>
3. Общество с ограниченной ответственностью: создание, реорганизация, ликвидация / М.Ю. Тихомиров. – М., 2007. – 158 с.
4. Жданов Д.В. Реорганизация акционерных обществ в Российской Федерации: Дисс. ... канд. юрид. наук. / Жданов Дмитрий Владимирович– М., 2001.– 290 с.
5. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія. – К., 2004. – 328 с